Evaluatie en toekomst Dierenweide/Beleeftuin Dieze-Oost

Aanleiding

Gemeente Zwolle heeft een bruikleenovereenkomst afgesloten met bewonerscoöperatie Wijbedrijf Dieze over het in bruikleen geven van gemeentelijke grond en de opstallen voor de huisvesting van stichting Knuffelkonijntjes en het beheren en exploiteren van een dierenweide/beleeftuin. In deze overeenkomst is een bepaling opgenomen dat de huidige beheerconstructie voor 1 juli 2024 wordt geëvalueerd. Vanwege diverse omstandigheden is dat niet gebeurd en staat deze een jaar later in 2025 gepland.
De bruikleenovereenkomst had een looptijd tot 31 december 2024. Deze is nu van rechtswege omgezet in onbepaalde tijd en kan beëindigd worden wanneer de gemeente iets anders wil op deze locatie (artikel 2.4) of bij onvoldoende oppakken van verbeterpunten (artikel 9.2). Uiteraard kan ook het Wijbedrijf de overeenkomst, met inachtneming van de daartoe afgesproken termijn, opzeggen.

Aanpak evaluatie

Voor de beschrijving en de beoordeling van de huidige situatie zijn door de wijkmanager gesprekken gevoerd met vertegenwoordigers van Wijbedrijf Dieze, stichting Knuffelkonijntjes, wijkwerkers van Travers Welzijn en WIJZ en collega's van de afdelingen SBVW en SI (dierenwelzijn, BOSS) en MO (sociale basis, programmateam Maatschappelijke Voorzieningen). De conclusies en het advies is met interne collega's gedeeld en opmerkingen/aanvullingen zijn verwerkt. Conclusies en advies zijn mondeling gedeeld met genoemde externe partijen.

Start in 2019

Aan de Hogenkampsweg zat vroeger de Ramshorst, een buurtweide die werd beheerd door vrijwilligers uit de buurt. Vanwege de terugloop in vrijwilligers en enkele incidenten is overgegaan tot sluiting van deze buurtweide. Rond dezelfde tijd heeft de stichting Knuffelkonijntjes zich bij de gemeente gemeld met het verzoek om mee te denken in de huisvesting van de stichting. De gemeente Zwolle heeft toen besloten om de locatie aan de Hogenkampsweg te gebruiken voor een doorstart van de buurtweide én voor huisvesting van de stichting Knuffelkonijntjes.

Dierenweide/Beleeftuin Dieze-Oost is in 2019 van start gegaan onder de naam Beleeftuin Dieze Oost. Dit nieuwe Beleeftuin-concept was een combinatie van dieren, een moestuin en een speelplek waarbij stichting De Knuffelkonijntjes in het gebouw haar eigen konijnen en cavia's heeft ondergebracht.
De bruikleenovereenkomst is met Wijbedrijf Dieze afgesloten. Zij zijn verantwoordelijk voor beheer en exploitatie van de dierenweide. Wijbedrijf Dieze heeft vervolgens een gebruikersovereenkomst met stichting de Knuffelkonijntjes afgesloten waarbij de stichting verantwoordelijk is voor het dagelijkse beheer. In ruil daarvoor betaalt zij geen huur voor de huisvesting van haar stichting. De dieren van stichting Knuffelkonijntjes worden op aanvraag ingezet als emotioneel supportdier voor ernstig zieke kinderen en ouderen of mensen met een beperking.

Gemeente Zwolle is met dit nieuwe concept afgeweken van de beleidsnota Buurtweiden en Wijkboerderijen uit 1993. In 2022 is het concept al eens geëvalueerd en op basis daarvan is de bruikleenovereenkomst al eens onder dezelfde condities verlengd. In deze evaluatie is aangegeven dat de locatie verder moest professionaliseren en is er hiertoe een begeleidingscommissie gevormd.

Beschrijving huidige situatie
We hebben de afgelopen jaren ervaring opgedaan met een alternatief concept die de functie van buurtweide met de functie van groen ontmoetingspunt in de wijk Diezerpoort combineert. De naam Beleeftuin wordt niet meer gebruikt. De locatie wordt nu Dierenweide Dieze-Oost genoemd. Op de dierenweide is nog wel een moestuin waar verschillende groenten worden verbouwd. Ook is er een grote speelplek op de weide met zandbak en spelmateriaal (vooral voor jongere kinderen). Op de weide ligt een natuureducatief wandelpad.

De stichting Knuffelkonijntjes voert nog steeds het dagelijks beheer van de dierenweide uit. Dit doet zij met een groep van ongeveer 24 vrijwilligers. Deze vrijwilligers zijn grotendeels afkomstig uit de wijk Diezerpoort. Zij vinden hun weg doordat ze ooit bezoeker zijn geweest, reageren op een vacature op de vacaturebank van Zwolle Doet of maken kennis vanuit het netwerk van de stichting Knuffelkonijntjes.
De dagelijkse aansturing en begeleiding van deze vrijwilligers is in handen van de stichting Knuffelkonijntjes. Voorzitter van de stichting, René te Wierik, is hiervoor eindverantwoordelijk. Daarbij wordt hij ondersteund door de opbouwwerkers van Travers Welzijn. Travers Welzijn heeft, na een intensieve beginperiode, hun rol vanaf 2021 afgebouwd naar de gebruikelijke begeleiding van een buurtweide. Dat houdt in dat zij niet de begeleiding van de vrijwilligers doet.
De stichting Knuffelkonijntjes heeft geen personeel in loondienst. Met uitzondering van een vrijwilligers- en/of onkostenvergoeding is er dus geen sprake van personele kosten.

Naast de vrijwilligers die uit de wijk komen (vaak met een ‘rugzakje’), worden incidenteel cliënten via een zorginstelling geplaatst (Gosker Zorg, JP vd Bentstichting). Soms is er een plaatsing vanuit werkontwikkelbedrijfTiem of plaatsen Zwolse scholen (Thorbecke PRO, Zonecollege en CIBAP) stagiaires. De zorginstelling, werkontwikkelbedrijf Tiem of de scholen zijn verantwoordelijk voor de begeleiding en ontwikkeling van de cliënt of stagiair maar de dagelijkse aansturing ligt bij de stichting. Op dit moment zijn twee cliënten via Gosker Zorg geplaatst.

Sinds de start van de Dierenweide/Beleeftuin Dieze-Oost in 2019 zijn de openingstijden veel ruimer geworden. Daar waar de buurtweide Ramshorst 2 dagdelen per week open was, is de dierenweide nu 5 dagen per week geopend (van 10.00 tot 17.00 uur, in de winter iets korter). Het aantal bezoekers wordt door de stichting op ca. 20.000 tot 30.000 per jaar geschat.
Voor de wijk worden diverse activiteiten georganiseerd; kleedjesmarkten, zomerweidedagen, een Hollandse middag en country & western. Ook op burendag, dierendag, sinterklaas en kerst zijn er verschillende activiteiten.

Op de dierenweide zelf is veel ruimte om met elkaar te spelen (er is een zandbak, er ligt spelmateriaal), bewegen (wandelpad) en te ontmoeten (picknick op de weide, binnen- en buitenterras). Deze voorzieningen zijn te bezoeken tijdens de openingstijden van de dierenweide. De speeltuin die direct naast de dierenweide ligt, is door de gemeente ingericht als een inclusieve speelplek waar kinderen met en zonder beperking kunnen spelen. Deze is uiteraard ook buiten de openingstijden van de dierenweide toegankelijk.

Op de weide is een klein binnen- en buitenterras gerealiseerd waar bezoekers elkaar ontmoeten en terecht kunnen voor een (alcoholvrij) drankje en kleine snack. Dat is tevens de kantine voor de vrijwilligers.

Het gebouw en de weide worden goed onderhouden en de stichting beschikt over het gemeentelijke DierOK predicaat.

Ten behoeve van de exploitatie van de dierenweide ontvangt het Wijbedrijf sinds 2022 een totaalbedrag van ongeveer 12.500 euro per jaar van de gemeente. Daarnaast worden nog kleine bedragen ontvangen in het kader van de subsidieregeling buurtweiden (ongeveer 1.775 euro per jaar voor onderhoud gebouwen, activiteiten, Dier OK predicaat en entingen) en de subsidieregeling wijkverenigingen. Vanwege het ontbreken van een wijkvereniging in Dieze-Oost organiseert de dierenweide voor de wijk een aantal activiteiten zoals bijv. De kleedjesmarkt, sinterklaas en kerst. Om die reden ontvangt zij via het Wijbedrijf nog een bedrag van 2.500 euro per jaar uit de subsidieregeling wijkverenigingen.

De exploitatiesubsidie van ongeveer 12.500 euro per jaar is tot nu volledig gefinancierd uit incidentele middelen van de gemeente.

Beoordeling huidige situatie

De Dierenweide/Beleeftuin Dieze-Oost is een belangrijke ontmoetingsplek in de wijk geworden. Wijkbewoners met een ‘rugzakje’ vinden er hun daginvulling. Jonge gezinnen en opa’s en oma’s bezoeken de plek voor het knuffelen van de dieren en het buiten spelen op de weide. Verjaardagsfeestjes van kinderen uit de wijk worden er gevierd, ouderen genieten van een kop koffie in het groen (daar waar tuinen in deze wijk vaak ontbreken). In een verstedelijkt gebied midden in de stad waar veel kleine en goedkope huurwoningen staan, heeft deze mooie groene plek een duidelijke functie.

Dieze-West en Dieze-Oost kent een aantal ontmoetingsplekken (Focus, Leger des Heils, een bewonerswerkplaats voornamelijk gericht op participatie en besloten verenigingsgebouwen) maar deze wijken hebben niet echt een traditioneel wijkcentrum, een plek die voor iedereen uit de wijk die vrij toegankelijk is en primair gericht is op ontmoeting. Daarnaast heeft de dierenweide door zijn groene karakter een onderscheidende functie als het gaat om spelen, bewegen en ontmoeten in de groene buitenruimte. Juist in dit verstedelijkte gebied. Weliswaar niet het gehele jaar (in de winter is het kleine binnen terras niet geschikt voor ontmoeting omdat deze beperkt te verwarmen is) en voor een kleine groep.

In de gemeentelijke nota Dierenwelzijnsbeleid (2025) is een vraagteken gezet bij de toekomstbestendigheid van dierenweides. De steeds strenger wordende wet- en regelgeving op het gebied van dierenwelzijn vraagt om meer professionalisering. Daarnaast zien we steeds meer dierziekten en het is de vraag of het houden van dieren in een verstedelijkte omgeving nog haalbaar blijft. Dit speelt ook zeker mee op de locatie van de Dierenweide Dieze-Oost.

Opvallend is dat er veel vrijwilligers met een “rugzakje” zijn die hier een plek vinden en zich thuis voelen. De beheerder en assistent-beheerder van stichting Knuffelkonijntjes vangen deze groep goed op maar zijn niet professioneel toegerust om deze, soms best ingewikkelde groep, vrijwilligers te begeleiden. Dat geldt ook voor de stagiaires en zorg-cliënten (die op afstand wel begeleiding van de school of zorginstelling ontvangen). Dat maakt deze situatie soms kwetsbaar en door onze betrokkenheid (het zijn onze gronden die we in bruikleen hebben gegeven) voelen wij die kwetsbaarheid ook. Er zijn in de afgelopen jaren een aantal incidenten geweest waarbij professionele ondersteuning gewenst was geweest. Er is geprobeerd dit met extra inzet van Travers Welzijn (vanuit de subsidieregeling Sociale activering & herstel) te organiseren maar die samenwerking verliep moeizaam en is beëindigd. Door de regie op deze locatie bij het team wijkmanagement te beleggen (dichtbij), het onderzoek naar een bestendige toekomst en het vastleggen van het vrijwilligersbeleid wordt deze kwetsbaarheid ondervangen.

De stichting Knuffelkonijntjes heeft een stevig netwerk van “dragers” om zich heen georganiseerd. Zo is er een 5-jarige verbintenis met de Rotary Zwolle die financieel en incidenteel “handjes” biedt in het onderhoud van de weide, zijn er verschillende ondernemers die sponsor zijn (geld of in natura) en werkt de stichting samen met andere partners (stichting “Kind in beeld” en scholen).

Financieel is deze constructie kwetsbaar. In principe liggen de jaarlijkse kosten van deze dierenweide relatief laag (ca. 37.500 euro per jaar) omdat we de gronden en opstallen om niet in bruikleen geven in ruil voor dagelijks beheer. We betalen niet voor de personele inzet daarvan. De exploitatie van de dierenweide is kwetsbaar omdat deze grotendeels afhankelijk is van (gemeentelijke) subsidies. Wijbedrijf maakt gebruik van de reguliere subsidieregeling buurtweide (die feitelijk niet past op het concept van de Dierenweide Dieze-Oost omdat zij veel meer biedt dan een reguliere buurtweide) en wijkverenigingen (voor de wijkactiviteiten die vanuit de dierenweide worden georganiseerd). Er is aanvullend ten minste een jaarlijks bedrag van 15.000 euro nodig voor de exploitatie om de huidige constructie voort te zetten. Van 2022 tot en met 2025 is dit bedrag verstrekt uit incidentele middelen van de gemeente (mensenwelzijn-dierenwelzijn en wijkbudgetten) maar dit is niet langer houdbaar en vraagt, indien we dit concept willen continueren, om een structurele financiering.

In financiële zin blijft er een mate van verwevenheid in de kosten voor de dierenweide en Stichting Knuffelkonijntjes (die we als gemeente niet subsidiëren) omdat materiele zaken soms gedeeld worden (denk aan een kruiwagen of een aanhanger en gebruik van dieren van de dierenweide als emotioneel supportdieren voor de stichting). Samen

met de stichting (en het administratiekantoor) hebben we geprobeerd de financiële stromen zoveel mogelijk transparant te maken door twee bankrekeningen te openen en de facturen zoveel mogelijk te scheiden naar dierenweide en stichting Knuffelkonijntjes maar een beperkte mate van verwevenheid blijft.

Scenario's toekomst Dierenweide/Beleeftuin Dieze-Oost

De plek heeft een belangrijke functie voor de wijk en biedt kansen om nog meer voor de wijk te betekenen. De gronden en opstallen worden goed onderhouden en voor het welzijn van de dieren wordt gezorgd. Daarnaast wordt de weide goed bezocht door wijkbewoners, heeft het een stabiele groep van vrijwilligers/stagiaires/zorg cliënten en biedt zij daginvulling voor wijkbewoners met een “rugzakje”. Het is een groene ontmoetingsplek in een verstedelijkte wijk die in de komende jaren door allerlei ontwikkelingen nog verder zal verstedelijken.

De belangrijkste aandachtspunten in de huidige constructie zijn:

- De financiering van deze plek (en de beperkte verwevenheid tussen de exploitatie van stichting De Knuffelkonijntjes en de dierenweide).
- De begeleiding van de kwetsbare groep vrijwilligers
- De balans tussen “dragers” en “vragers”.
- De samenwerking tussen de Dierenweide/Beleeftuin Dieze-Oost en andere organisaties

Deze aandachtspunten zijn meegenomen in de volgende scenario's:

1. De Dierenweide/Beleeftuin Dieze-Oost blijft een locatie waar in het kader van ‘voor-en- door- de-buurt dieren gehouden worden en heeft **primair een recreatieve functie, eventueel aangevuld met een educatieve functie**. De nota “toekomstbestendig dierenwelzijnsbeleid gemeente Zwolle” kent dan twee smaken:

   A. Gemeentelijke dierweide ofwel **buurtweide**
   Inwonersinitiatief waarbij weides worden onderhouden door mensen (vrijwilligers) uit de buurt. De gemeente is geen houder of eigenaar van de dieren. Dit zijn de inwoners uit de buurt. Zij ontvangen een kleine buurtweidesubsidie bedoeld voor activiteiten, het onderhoud van de opstallen, enkele entingen en Dier OK predicaat. De voerkosten en verzorgingskosten door de buurtbewoners/eigenaren van de dieren.

   B. **Stadsboerderij**
   Een stadsboerderij wordt professioneel beheerd en heeft een stevige recreatieve functie. Zij voldoet aan de criteria van het vSKBN-kwaliteitsbewijs (veel zwaardere kwaliteitseisen dan het DierOK predicaat).

2. De Dierenweide/Beleeftuin Dieze-Oost wordt primair gezien als een

maatschappelijke voorziening met een wijk c.q. ontmoetingsfunctie voor de wijk.

In dit scenario erkennen we dat de maatschappelijke functie voor de wijk de belangrijkste functie is van de dierenweide. Hierbij is de natuur- en diereducatieve functie van de locatie van secundair belang. De dierenweide is primair gericht op ontmoeting, buiten spelen en bewegen en dat is zeer gewenst in wijken waar relatief veel kleine, goedkope huurwoningen staan en waar leefbaarheid en veiligheid steeds meer onder druk komen te staan (buurt-voor-buurt onderzoek 2024, wijkopgaven 2025-2028).

Ontmoeting, buiten spelen en bewegen faciliteren, activiteiten voor de wijk organiseren worden de belangrijkste taken van de dierenweide, nog meer dan nu het geval is. Het houden van dieren is daarbij ondergeschikt maar in de afgelopen periode is wel gebleken dat dit helpend is om vrijwilligers en bezoekers te binden aan de dierenweide. Om verantwoordelijkheden goed te scheiden, wordt de stichting Knuffelkonijntjes eigenaar/houder van alle dieren op de dierenweide.

Ook in dit scenario zijn diverse varianten mogelijk:

A. **Beheer en exploitatie blijft in handen van vrijwilligersorganisatie** onder de volgende voorwaarden:
   - Duidelijkheid over de financiering van deze plek; gemeente verstrekt subsidie van max. 15.000 euro per jaar voor beheer en exploitatie (is nu nog niet in onze gemeentebegroting verwerkt).
   - Met professionele wijkpartners en Zwolle Doet! worden afspraken gemaakt over hun inzet m.b.t. ondersteuning bij de begeleiding van vrijwilligers en de toekomstbestendigheid van de voorziening.
   - Stichting Knuffelkonijntjes stelt met behulp van Zwolle Doet vrijwilligersbeleid op voor de vrijwilligers van hun stichting (vertrouwenspersoon, verzekering, vergoedingen, evt. opleidingsbeleid).

B. **Versterking van de ontmoetingsfunctie** van Dierenweide/Beleeftuin Dieze-Oost.
   Er is wel behoefte aan een (maatschappelijke) ontmoetingsfunctie waar mensen elkaar met een (alcoholvrij) drankje en kleine versnapering kunnen spreken en waar kleinschalig activiteiten voor en georganiseerd door wijkbewoners plaatsvinden. De huidige ontmoetingsfunctie is redelijk beperkt omdat de binnenruimte klein is en beperkt verwarmd wordt/kan worden (in de winter is de ontmoetingsruimte daarom gesloten). Om een volwaardige ontmoetingsfunctie te realiseren is dan een beperkte upgrade van het hoofdgebouw nodig. Onderzocht moet dan worden welke mogelijkheden het omgevingsplan daarvoor biedt.

C. **Versterking van de participatiefunctie** van Dierenweide/Beleeftuin Dieze-Oost.

Duidelijk is dat wijkbewoners met een “rugzakje” zich thuis voelen op Dierenweide Dieze-Oost. De (zorg voor) dieren zijn vaak een middel om je beter te voelen en contact te maken. De Dierenweide Dieze-Oost zou ook op het vlak van participatie/dagbesteding meer kunnen betekenen.

Voor de wijk maar misschien ook voor de inwoners van de hele stad als aanvulling op het Zwolse zorglandschap. Dit vraagt zeker om professionele begeleiding. In dat geval moet een organisatie/wijkpartner bereid gevonden worden mee te doen in de aanbesteding van de subsidieregeling sociale activering en herstel. De stichting Knuffelkonijntjes blijft dan verantwoordelijk voor dagelijks beheer maar de dagelijkse aansturing en begeleiding van vrijwilligers, (zorg-) cliënten komt dan bij deze professionele organisatie te liggen.

Conclusie

Een scenario waarin de Dierenweide/Beleeftuin Dieze-Oost teruggaat naar het concept van buurtweide of juist gaat uitbreiden naar een stadsboerderij (functies natuur- en diereducatie, recreatie staan dan centraal) wordt niet aanbevolen.
Het houden van dieren zonder professioneel beheer is, zoals eerder beschreven, op termijn niet toekomstbestendig door steeds strenger worden wet- en regelgeving en de komst van dierziekten niet houdbaar en misschien ook niet wenselijk middenin een verstedelijkt gebied. De Dierenweide/Beleeftuin Dieze-Oost heeft nu vooral ook een belangrijke functie als groene ontmoetingsplek in de wijk waar gespeeld, bewogen en waar een kop koffie gedronken wordt. Wijkbewoners zijn trots op deze plek in de wijk. Wanneer we (blijven) inzetten op de Dierenweide/beleeftuin Dieze-Oost als maatschappelijke voorziening in de wijk vraagt dit wel aandacht voor de kwaliteit en toekomstbestendigheid van deze voorziening. Voor de korte termijn is financiële zekerheid, gekoppeld aan een aantal voorwaarden t.a.v. de kwaliteit van het vrijwilligersbeleid, belangrijk. Voor de lange termijn is onderzoek naar de continuïteit en toekomstbestendigheid een belangrijk aandachtspunt.

Advies

1. Te kiezen voor het scenario waarin de Dierenweide/Beleeftuin Dieze-Oost primair gezien wordt als een **maatschappelijke voorziening met een wijk c.q. ontmoetingsfunctie voor de wijk**, een groene plek in een verstedelijkte omgeving waar buitenspelen, bewegen en ontmoeten centraal staat. Deze plek wordt beheerd door de stichting Knuffelkonijntjes onder de volgende voorwaarden:

- De stichting Knuffelkonijntjes wordt eigenaar van alle dieren op de dierenweide en verantwoordelijk voor het welzijn en de kosten van deze dieren.
- De stichting voldoet aan de eisen van de wet- en regelgeving op het gebied van dierenwelzijn.
- Het werkt sociaal (voorheen Travers Welzijn) levert de reguliere ondersteuning van vrijwilligersorganisaties in de wijk.

- Stichting Knuffelkonijntjes stelt met behulp van Zwolle Doet! vrijwilligersbeleid op voor de vrijwilligers van hun stichting (vertrouwenspersoon, verzekering, vergoedingen, evt. opleidingsbeleid).

2. We bieden we financiële duidelijkheid ten behoeve van de exploitatie Dierenweide/Beleeftuin Dieze-Oost en stellen daarvoor jaarlijks een maximum van 15.000 euro beschikbaar. Wijbedrijf en/of stichting Knuffelkonijntjes kan dan geen aanspraak meer doen op andere subsidiepotjes van de gemeente.

3. Het Wijbedrijf Dieze, dat fungeert als wijkvereniging in Diezerpoort, is verantwoordelijk voor beheer en exploitatie van twee belangrijke wijkfuncties; de Dierenweide/Beleeftuin Dieze-Oost en de Bewonerswerkplaats. Beide worden tijdelijk gefinancierd. Voor de dierenweide wordt nu een structurele financiering voorgesteld. De Bewonerswerkplaats is net gestart (januari 2025). De financiering daarvan is tot en met december 2028 geregeld. Vanuit het programma Maatschappelijke Voorzieningen wordt een onderzoek gestart naar de toekomstbestendigheid en de toekomstige functies van beide locaties. Op welke manier wordt kwaliteit en continuïteit voldoende gewaarborgd en kunnen beide functies elkaar versterken. Daarnaast is de omgeving van de Dierenweide/Beleeftuin nog volop in ontwikkeling (er worden in de komende jaren volop woningen in de omgeving gebouwd).